

ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN

Lê Ngọc Quang

PHẬT GIÁO VIỆT NAM HUYỆN GIA LÂM:
LỊCH SỬ, THỰC TRẠNG VÀ NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA

Chuyên ngành: Tôn giáo học

Mã số: 9229009.01

TÓM TẮT LUẬN ÁN TIẾN SĨ TÔN GIÁO HỌC

Hà Nội, 2023

Công trình được hoàn thành tại:
Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, ĐHQGHN

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Trần Thị Kim Oanh

Phản biện 1: PGS.TS. Đỗ Lan Hiền
Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh

Phản biện 2: TS. Nguyễn Văn Tuấn
Ban Tổ chức Trung ương

Phản biện 3: PGS.TS. Nguyễn Thị Minh Ngọc
Viện Xã hội học, Viện Hàn lâm Khoa học Xã hội Việt Nam

Luận án sẽ được bảo vệ trước Hội đồng cấp Đại học Quốc gia chấm
Luận án Tiến sĩ học tại Trường Đại học KHXH-NV, ĐHQGHN

Vào hồi: giờ ngày tháng năm 20....

Có thể tìm hiểu Luận án tại:

- Thư viện Quốc gia Việt Nam
- Trung tâm Thông tin - Thư viện, Đại học Quốc gia Hà Nội

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Phật giáo vào Việt Nam từ rất sớm, ngay từ những thế kỷ đầu của Công nguyên đến nay. Phật giáo đã trở thành một phần không thể thiếu của cấu trúc văn hóa Việt Nam, trở thành điểm tựa tâm linh quan trọng của một bộ phận không nhỏ người Việt Nam, đặc biệt Phật giáo có sự hòa quyện với tín ngưỡng, văn hóa bản địa Việt Nam để trở thành Phật giáo Việt Nam đậm đà bản sắc văn hóa dân tộc. Khi vào Việt Nam, Phật giáo với những “thuận duyên” (tùy duyên phương tiện) nhiều điểm tương đồng cùng văn hóa Việt Nam nên đã nhanh chóng hòa quyện vào sự phát triển chung của nền văn hóa tín ngưỡng Việt Nam trở thành Phật giáo Việt Nam. Trung tâm Phật giáo đầu tiên ở Việt Nam là Luy Lâu (nay thuộc huyện Thuận Thành, tỉnh Bắc Ninh). Từ trung tâm Luy Lâu, Phật giáo lan truyền ra khắp vùng đồng bằng sông Hồng, sông Mã, sông Cả.

Nằm cách trung tâm Phật giáo Luy Lâu không xa nên có nhiều thuận duyên, Phật giáo xuất hiện ở vùng đất Gia Lâm từ rất sớm. Ở Gia Lâm có những ngôi chùa rất cổ, gắn với những sự kiện quan trọng của quá trình du nhập Phật giáo vào Việt Nam, điển hình như chùa Kiến Sơ, Gia Lâm gắn với quá trình du nhập của thiền phái Vô Ngôn Thông vào Việt Nam.

Trải qua quá trình lịch sử lâu dài, có lúc thịnh suy khác nhau, nhưng với truyền thống “Hộ quốc an dân” của Phật giáo Việt Nam nói chung, Phật giáo đã góp phần không nhỏ vào sự nghiệp phát triển kinh tế - xã hội – văn hóa của huyện Gia Lâm nói riêng.

Đến nay, trong bối cảnh mới, Phật giáo Gia Lâm vẫn tiếp tục kiên trung con đường đã chọn của mình, với mong muốn “hoằng dương chính pháp, lợi lạc quần sinh”. Tuy nhiên, điều kiện mới hiện nay, đặc biệt với bối cảnh của một huyện ngoại thành của Thủ đô, đang trong quá trình chuyển đổi mạnh mẽ, tốc độ đô thị hóa nhanh, một mặt tạo nhiều điều kiện, cơ hội nhưng mặt khác cũng đặt ra rất nhiều cơ hội và thách thức đối với Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm.

Chính vì vậy, nhìn nhận toàn diện về lịch sử, đánh giá khách quan về thực trạng của Phật giáo huyện Gia Lâm là việc làm cần thiết, để từ đó nhận diện được những vấn đề đặt ra và đưa ra được những phương án phù hợp nhằm phát huy “nguồn lực” tôn giáo nói chung, nguồn lực Phật giáo nói riêng trong công cuộc xây dựng, phát triển huyện Gia Lâm trong bối cảnh hiện nay, để phát triển kinh tế song song với gìn giữ các giá trị văn hóa truyền thống. Điều này thực sự có ý nghĩa lý luận và thực tiễn hiện nay, trong bối cảnh hội nhập sâu rộng.

Trên đây là những lý do, tác giả lựa chọn đề tài nghiên cứu: *Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm: Lịch sử, thực trạng và những vấn đề đặt ra* làm đề tài nghiên cứu của luận án. Hy vọng những kết quả nghiên cứu sẽ góp phần vào công tác nghiên cứu Tôn giáo nói chung, Phật giáo nói riêng và Phật giáo ở huyện Gia Lâm nói riêng.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

2.1. Mục đích nghiên cứu

Trên cơ sở các cứ liệu lịch sử, luận án chỉ ra quá trình du nhập, tồn tại và phát triển của Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm; Trên cơ sở các cứ liệu thực tế, chỉ ra thực trạng của Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm, để từ đó nhận diện được Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm. Từ thực trạng đó, chỉ ra những vấn đề còn tồn tại của Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm và đưa ra những giải pháp cho các vấn đề đó nhằm phát huy hơn nữa “nguồn lực” Phật giáo trong công cuộc xây dựng và phát triển huyện Gia Lâm hiện nay.

2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Để thực hiện mục đích trên, luận án có nhiệm vụ:

- Khái quát chung về huyện Gia Lâm để thấy được những tiền đề, cơ sở cho sự du nhập, tồn tại và phát triển của Phật giáo huyện Gia Lâm.

- Phân tích quá trình du nhập Phật giáo vào huyện Gia Lâm và các giai đoạn phát triển của Phật giáo huyện Gia Lâm.

- Chỉ ra thực trạng Phật giáo huyện Gia Lâm hiện nay trên các phương diện: tổ chức, hoạt động, cơ sở thờ tự. Từ đó đưa ra những nhận xét, đánh giá về những thành tựu và hạn chế của Phật giáo huyện Gia Lâm.

- Từ thực trạng đó và những nhận xét, đánh giá luận án chỉ ra những vấn đề đặt ra đối với Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm và đưa ra một số khuyến nghị nhằm khắc phục những vấn đề tồn tại, phát huy vai trò, nguồn lực của Phật giáo trong công cuộc xây dựng và phát triển huyện Gia Lâm giai đoạn hiện nay.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

- Đối tượng nghiên cứu: Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm

- Phạm vi nghiên cứu:

+ Không gian: Nghiên cứu về Phật giáo tại một địa bàn cụ thể là huyện Gia Lâm với không gian địa giới hành chính hiện nay.

+ Thời gian: Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm suốt chiều dài lịch sử từ khi du nhập, quá trình phát triển và hiện nay.

4. Câu hỏi nghiên cứu và giả thuyết nghiên cứu

- Các câu hỏi nghiên cứu :

+ Phật giáo du nhập vào huyện Gia Lâm thời gian nào? Bằng con đường nào?

+ Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm phát triển qua các giai đoạn như thế nào?

+ Nhận diện thực trạng của Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm hiện nay như thế nào?

+ Các vấn đề còn tồn tại của Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm là gì? Giải pháp nào cho các vấn đề đó?

- Giả thuyết nghiên cứu:

+ Phật giáo du nhập vào huyện Gia Lâm từ rất sớm, bằng nhiều con đường khác nhau.

+ Từ khi du nhập đến nay, Phật giáo huyện Gia Lâm đã trải qua các giai đoạn thăng trầm khác nhau vẫn mang đặc tính chung của Phật giáo Việt Nam, tuy nhiên vẫn thể hiện được những nét đặc trưng riêng so với các vùng khác.

+ Hiện nay, Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm đã và đang ngày càng phát triển trên mọi phương diện và đóng góp nhiều hơn cho sự nghiệp xây dựng quê hương Gia Lâm ngày càng phát triển.

+ Bên cạnh những thành tựu đạt được, Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm vẫn còn nhiều vấn đề tồn tại, nhiều vấn đề đặt ra đặc biệt trong bối cảnh mới hiện nay. Và cần có những giải pháp toàn diện nhằm hoàn thiện và thúc đẩy sự phát triển của Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm để Phật giáo Việt Nam tiếp tục đóng góp được nhiều hơn nữa cho sự phát triển của huyện Gia Lâm.

5. Phương pháp nghiên cứu

Luận án kết hợp sử dụng một số phương pháp khác nhau nhằm đảm bảo tính hiệu quả và độ tin cậy của các thông tin thu thập được (thực địa và tài liệu có sẵn). Các phương pháp được sử dụng trong luận án là phương pháp chuyên ngành tôn giáo học và liên ngành như lịch sử, triết học, nhân học tôn giáo, văn hóa học, cùng các phương pháp tổng hợp, so sánh, khái quát hóa.

6. Đóng góp của luận án

- Về lý luận:

Luận án góp phần làm sáng tỏ các vấn đề liên quan đến lịch sử, thực trạng và những vấn đề đặt ra đối với Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm. Về vai trò của tôn giáo trong bối cảnh hiện nay với sự nghiệp xây dựng quê hương, đất nước trong bối cảnh hiện nay.

- Thực tiễn:

Luận án có thể làm tài liệu tham khảo cho công tác nghiên cứu và giảng dạy về tôn giáo; cho việc hoạch định chính sách đối với tôn giáo trong bối cảnh hiện nay.

Những giải pháp, khuyến nghị đưa ra trong luận án có thể ứng dụng góp phần phát huy hơn nữa vai trò “nguồn lực” Phật giáo trong công cuộc xây dựng và phát triển huyện Gia Lâm trong giai đoạn hiện nay.

7. Kết cấu của luận án

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Danh mục Tài liệu tham khảo và Phụ lục, nội dung chính của luận án gồm 4 chương, 10 tiết.

Chương 1.

TỔNG QUAN CÁC CÔNG TRÌNH NGHIÊN CỨU LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI VÀ MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN TRONG NGHIÊN CỨU

1.1. Tổng quan các công trình nghiên cứu liên quan đến đề tài

1.1.1. Các công trình viết về Phật giáo Việt Nam nói chung

Ở mảng thứ nhất là các công trình viết về Phật giáo Việt Nam nói chung, đây là mảng chủ đề không liên quan trực tiếp nhưng không thể bỏ qua. Tác giả Nguyễn Lang có bộ: Việt Nam Phật giáo sử lược, gồm ba tập. Trong đó viết về sự du nhập của thiền phái Vô Ngôn Thông vào Việt Nam với điểm dừng chân là chùa Kiến Sơ.

Bộ sách thứ hai viết về lịch sử Phật giáo Việt Nam phải kể đến công trình Lịch sử Phật giáo Việt Nam (3 tập) của tác giả Lê Mạnh Thát, bộ sách chia làm 3 tập với sự phân kỳ: Tập 1: Từ Khởi nguyên đến thời Lý Nam Đế; Tập 2 từ Lý Nam Đế đến Lý Thái Tông; tập 3 từ Lý Thánh Tông đến Trần Thánh Tông.

Cũng viết về lịch sử Phật giáo Việt Nam, Ủy Ban Khoa học Xã hội Việt Nam, Viện Triết học (1989) có cuốn sách *Lịch sử Phật giáo Việt Nam*, Nxb Khoa học Xã hội.

Đề cập đến các công trình viết về chùa của Việt Nam nói chung, có thể kể đến các công trình tiêu biểu như: Trần Lâm Biền (1996), *Chùa Việt*, Nxb Văn hóa – Thông tin. Viết về các ngôi chùa tiêu biểu ở Việt Nam có tác phẩm: *Chùa Việt Nam của các tác giả Hà Văn Tấn, Nguyễn Văn Kự, Phạm Ngọc Long*, Nxb Thế giới (2013)....

Hay một số công trình khác như: Nguyễn Duy Hinh, Lê Đức Hạnh (2011), *Phật giáo trong văn hóa Việt Nam*; Hạnh Nguyên (2013), *Phật giáo trong lòng người Việt*...

Về vấn đề này còn có rất nhiều những bài viết đăng trên các tạp chí như: Nguyễn Tài Thư (1994), “Phật giáo với sự hình thành nhân cách con người Việt Nam hiện nay”, *Tạp chí Triết học*, số 2; Ngô Văn Minh (2009), “Phát huy giá trị nhân văn Phật giáo trong xây dựng xã hội mới hiện nay”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo*, số 5; Nguyễn Quốc Tuấn (2006), “ Tư tưởng “lục hòa” trong xã hội ngày nay”, *Tạp chí Nghiên cứu*

Tôn giáo, số 1; Tạ Chí Hồng (2007), “Tìm hiểu quan niệm hạnh phúc của Phật giáo”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo, số 8*;...

Đề cập đến các hoạt động của Phật giáo ở Việt Nam, có rất nhiều công trình nghiên cứu như: TS. Dương Quang Điện (chủ biên) (2020): *Phật giáo với vấn đề an sinh xã hội*, Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật.

Với những phân tích về một khía cạnh của Phật giáo trong một giai đoạn lịch sử cụ thể như trên cũng phần nào giúp chúng ta tưởng tượng được đôi nét về Phật giáo huyện Gia Lâm trong giai đoạn lịch sử đó.

1.1.2. Các công trình viết về Phật giáo Thăng Long – Hà Nội

Cụm chủ đề thứ hai là các công trình viết về Phật giáo Thăng Long – Hà Nội.

Viết về đời sống tôn giáo, tín ngưỡng chung của Thăng Long – Hà Nội, trong đó Phật giáo là một điểm nhấn nổi bật, tác giả Đỗ Quang Hưng (2010) có cuốn sách "*Đời sống tôn giáo tín ngưỡng Thăng Long - Hà Nội*", Nxb Hà Nội. Cuốn sách: "*Hà Nội văn hóa và phong tục*" của tác giả Lý Khắc Cung [nxb Thanh Niên, 2000]. Cũng về chủ đề này, tác giả Văn Quảng đã biên soạn cuốn *Văn hóa tâm linh Thăng Long Hà Nội*,...

Cuốn sách Chùa Hà Nội của tác giả Nguyễn Thế Long, Phạm Mai Hùng (1997), Nxb Văn hóa Thông tin. Ngoài các cuốn sách trên, còn có rất nhiều các bài đăng trên các tạp chí liên quan đến chủ đề này.

1.1.3. Các công trình nghiên cứu có liên quan đến Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm

Nghiên cứu về Phật giáo ở huyện Gia Lâm không thể bỏ qua các công trình đề cập đến các vấn đề kinh tế, chính trị, văn hóa xã hội của huyện Gia Lâm, bởi đây là cơ sở cho sự tồn tại, phát triển của Phật giáo ở huyện Gia Lâm.

Một số các công trình của các nhà nghiên cứu đăng trên các tạp chí có liên quan đến các vấn đề của huyện Gia Lâm, đặc biệt vấn đề văn hóa, xã hội. Có thể kể đến như:

Tác giả Nguyễn Chí Bền có bài viết: *Hội Gióng ở đền Phù Đổng và đền Sóc, di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại, đăng trên tạp chí Di sản văn hóa phi vật thể, số 34, 2011, tr. 41- 53*. Viết tổng thể về Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm thì tính đến nay chưa có công trình nghiên cứu nào. Tuy nhiên các khía cạnh, các góc nhìn khác nhau thì

chủ đề này được đề cập đến rải rác trong một số các công trình viết về một vấn đề nhỏ, cụ thể, có thể là công trình viết về một ngôi chùa của huyện Gia Lâm, một nhân vật có liên quan đến Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm,...

Viết về các chùa của huyện Gia Lâm có khá nhiều công trình đề cập đến vì vùng đất Gia Lâm là vùng đất có bề dày văn hóa nên nơi đây có khá nhiều ngôi chùa cổ, có giá trị lớn về mặt lịch sử, văn hóa.

1.1.4. Đánh giá về những nội dung có thể kế thừa và những vấn đề nghiên cứu đặt ra đối với luận án

**** Những nội dung có thể kế thừa***

Thứ nhất, ở cụm chủ đề nghiên cứu về Phật giáo Việt Nam nói chung, tác giả đặc biệt quan tâm đến công trình nghiên cứu về lịch sử Phật giáo Việt Nam, là các công trình của các tác giả lớn như: Lê Mạnh Thát, Nguyễn Lang,... các công trình này đã phân tích rất rõ về tiến trình lịch sử Phật giáo Việt Nam, từ những bước đường du nhập đến các giai đoạn thăng trầm cùng các giai đoạn lịch sử Việt Nam.

Quá trình lịch sử của Phật giáo Việt Nam gắn liền với từng thời kỳ của lịch sử Việt Nam, đặt trong bối cảnh chính trị, tư tưởng, văn hóa, xã hội của từng thời kỳ lịch sử.

Chính vì vậy, đây là những phong kiến thức chung để nghiên cứu có thể kế thừa, khi nghiên cứu về lịch sử Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm, nghiên cứu dựa trên căn cứ là kết quả nghiên cứu của các nhà nghiên cứu đi trước, nghiên cứu thực tiễn tại các cơ sở, di tích Phật giáo trên địa bàn huyện (lịch sử các ngôi chùa, hệ thống các văn bia,...) để phân tích và khẳng định được các nội dung liên quan đến lịch sử Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm.

Những công trình nghiên cứu về các ngôi chùa của Phật giáo Việt Nam cũng đã phác họa được bức tranh tổng quan về lịch sử, kiến trúc, nghệ thuật các ngôi chùa ở Việt Nam. Ít nhiều bóng dáng các ngôi chùa, đặc biệt các ngôi chùa cổ có giá trị lớn về mặt lịch sử - văn hóa của huyện Gia Lâm cũng ít nhiều được nhắc đến.

Những công trình nghiên cứu về các hoạt động của Phật giáo Việt Nam ở các góc độ khác nhau như hoạt động từ thiện, hoạt động của tín đồ Phật tử, hoạt động giáo dục, hoạt động hoằng pháp,... cũng đã phác

họa được bức tranh sôi nổi, phong phú đa dạng các hoạt động của Phật giáo Việt Nam trong các thời kỳ, đặc biệt giai đoạn hiện nay.

Trong các nghiên cứu xoay quanh chủ đề này, các công trình đều đã khẳng định vị thế, vai trò của Phật giáo trong các thời kỳ lịch sử, trong các lĩnh vực của đời sống xã hội Việt Nam như tư tưởng, đạo đức, lối sống, văn hóa,...

Thứ hai, ở cụm chủ đề nghiên cứu về Phật giáo Thăng Long – Hà Nội, đây được coi là mảng chủ đề có liên quan gián tiếp gần với đề tài nghiên cứu, bởi Phật giáo huyện Gia Lâm chính là một phần, một mảng ghép của bức tranh đó. Các công trình nghiên cứu đều khẳng định Phật giáo Hà Nội có lịch sử lâu đời với bề dày văn hóa phong phú và đa dạng. Phật giáo huyện Gia Lâm cũng là một phần trong các lớp trầm tích đó.

Ở cụm chủ đề thứ ba, là những công trình nghiên cứu trực tiếp liên quan đến Phật giáo huyện Gia Lâm. Với nhiều cách tiếp cận khác nhau: lịch sử, văn hóa, di sản, khảo cổ,... các công trình đã đề cập được một số các lĩnh vực cụ thể, riêng lẻ của Phật giáo huyện Gia Lâm: các ngôi chùa cụ thể, đặc biệt các ngôi chùa cổ có lịch sử lâu đời như Kiến Sơ, Phú Thị, Bà Tấm,...

Tóm lại, có thể thấy, các vấn đề xung quanh Phật giáo huyện Gia Lâm trực tiếp hoặc gián tiếp, mức độ nhiều hoặc ít được đề cập đến trong khá nhiều các công trình của các nhà nghiên cứu, dưới nhiều góc độ tiếp cận khác nhau.

** Những vấn đề luận án cần tiếp tục nghiên cứu*

Các công trình nghiên cứu kê trên đều đã ít nhiều có đề cập đến các vấn đề liên quan đến Phật giáo huyện Gia Lâm, tuy nhiên ở các góc độ cụ thể riêng lẻ như đã chỉ ra ở trên. Chưa có công trình nghiên cứu nào đề cập trực tiếp đến các vấn đề:

- Thời gian du nhập, phương thức du nhập Phật giáo vào vùng đất Gia Lâm.

- Lịch sử Phật giáo huyện Gia Lâm qua các thời kỳ lịch sử.

- Thực trạng Phật giáo huyện Gia Lâm về các mặt tổ chức, hoạt động,...

Đó chính là những vấn đề luận án cần tiếp tục nghiên cứu, là khoảng đất trống để nghiên cứu có thể đào sâu nghiên cứu.

Trên cơ sở những vấn đề nghiên cứu trên đây, luận án sẽ đi sâu vào đánh giá, chỉ ra các vấn đề còn tồn tại của Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm với mục đích đưa ra các giải pháp nhằm phát huy vai trò của Phật giáo trong bối cảnh xây dựng và phát triển huyện Gia Lâm trong tình hình mới.

1.2. Một số vấn đề lý luận trong nghiên cứu

1.2.1. Một số khái niệm

Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm; sơn môn, hệ phái; Tổ chức hành chính đạo; nguồn lực Phật giáo

1.2.2. Lý thuyết nghiên cứu

Lý thuyết hệ thống - thực thể tôn giáo.

Đây không còn là một lý thuyết mới trong nghiên cứu về tôn giáo, cách tiếp cận này được phát triển mạnh mẽ bởi các nhà xã hội học tôn giáo, nhìn nhận tôn giáo với tư cách là một thực thể xã hội, phản ánh được thực chất tồn tại của tôn giáo trong xã hội. Đó là cách tiếp cận hệ thống, hay còn gọi là hệ thống luận (systemique) và từ đó coi tôn giáo là thực thể xã hội tồn tại một cách khách quan.

Lý thuyết phân tích văn hóa và vùng văn hóa

Vận dụng lý thuyết này vào nghiên cứu Phật giáo ở huyện Gia Lâm, thành phố Hà Nội, Xét cho cùng, Phật giáo nói riêng, tín ngưỡng, tôn giáo nói chung là một phần của văn hóa, và chính nó cũng góp phần tạo nên những đặc trưng văn hóa của vùng. Phật giáo khi vào vùng đất Gia Lâm, chịu sự chi phối, tác động của các điều kiện địa chính trị - văn hóa – xã hội của mảnh đất Gia Lâm, điều đó thể hiện rất rõ rệt đến diện mạo Phật giáo vùng đất này và thể hiện rất rõ nét trong những đặc trưng, đặc điểm của Phật giáo nơi đây.

Chương 2.
CƠ SỞ CỦA SỰ DU NHẬP, PHÁT TRIỂN VÀ LỊCH SỬ PHẬT GIÁO
VIỆT NAM HUYỆN GIA LÂM
(TỪ KHI DU NHẬP ĐẾN NĂM 2007)

2.1. Cơ sở của sự du nhập, phát triển của Phật giáo huyện Gia Lâm

2.1.1. Cơ sở tự nhiên - kinh tế - xã hội

Trước hết, cần khẳng định: Gia Lâm nằm ở vị trí địa lý thuận lợi cho sự du nhập và phát triển Phật giáo.

Gia Lâm - vùng đất địa linh nhân kiệt, nằm ở cửa ngõ phía Đông của Thủ đô Hà Nội ngàn năm văn hiến, nơi giao thoa của dòng văn hoá Thăng Long và Kinh Bắc. Như vậy về vị trí địa lý, Gia Lâm nằm trong vùng tiếp giáp với các vùng văn hóa lớn của Việt Nam xưa: văn hóa Thăng Long, văn hóa Kinh Bắc. Để thấy rõ hơn về đặc điểm giao thoa các nền văn hóa lớn của vùng đất Gia Lâm, nghiên cứu sẽ khái lược chung về hai nền văn hóa Kinh Bắc và văn hóa Thăng Long.

Thứ hai, cần khẳng định, Gia Lâm có tiềm năng to lớn, nhiều điều kiện phát triển kinh tế, xã hội, đây chính là nền tảng cơ sở cho sự phát triển văn hóa của vùng, trong đó có tín ngưỡng, tôn giáo (Phật giáo nói riêng).

Xét cho cùng, văn hóa nói chung, tín ngưỡng, tôn giáo nói riêng là thuộc về hình thái ý thức xã hội, chính vì vậy, nó được hình thành trên cơ sở nền tảng của các điều kiện kinh tế, xã hội (các điều kiện tồn tại xã hội). Chính vì thế nghiên cứu về đời sống tín ngưỡng, tôn giáo của huyện Gia Lâm nói chung, Phật giáo huyện Gia Lâm nói riêng không thể không tìm hiểu về những điều kiện này, bởi đây chính là những điều kiện, “giá đỡ” cho sự tồn tại, phát triển của Phật giáo huyện Gia Lâm.

Thứ ba, Huyện Gia Lâm đang trong quá trình “chuyển mình” mạnh mẽ trong bối cảnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa, đô thị hóa. Những biến đổi này tác động mạnh mẽ đến đời sống văn hóa của người dân nơi đây, cũng ảnh hưởng không nhỏ đến diện mạo, và tạo nên những biến đổi không nhỏ của Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm.

Với những điều kiện về vị trí địa vị, điều kiện tự nhiên, kinh tế trên đây có thể thấy đây là những nền tảng cơ sở cho sự du nhập và phát triển của Phật giáo ở huyện Gia Lâm. Với vị trí địa lý thuận lợi, là một phần

của thủ đô ngàn năm văn hiến, gần với các trung tâm Phật giáo lớn, sớm, chính vì thế là điều kiện thuận lợi để Phật giáo du nhập vào vùng đất này từ rất sớm.

2.1.2. Cơ sở văn hóa, tín ngưỡng, tôn giáo

Mảnh đất Gia Lâm có điều kiện cơ sở văn hóa, tín ngưỡng, tôn giáo đa dạng và phong phú, ảnh hưởng rất lớn đến sự du nhập, phát triển và góp phần hình thành nên đặc điểm của Phật giáo vùng đất này.

Đất và người Gia Lâm gắn liền với truyền thống lịch sử dựng nước và giữ nước của dân tộc; kiên cường bất khuất đánh đuổi giặc ngoại xâm; cần cù, thông minh, sáng tạo trong xây dựng cuộc sống.

Gia Lâm nổi tiếng với truyền thống hiếu học, trong lịch sử, huyện Gia Lâm có nhiều danh nhân khoa bảng nổi tiếng như: Cao Bá Quát, Giáp Hải... Trong đời sống hiện đại hiện nay, tiếp nối truyền thống đã được gây dựng từ ngàn xưa, nhân dân huyện Gia Lâm tích cực xây dựng đời sống văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Gia Lâm là một vùng đất cổ, với bề dày truyền thống lịch sử của mảnh đất “địa linh nhân kiệt”, đời sống văn hóa, tín ngưỡng của người dân huyện Gia Lâm rất phong phú và đa dạng.

Về mặt tín ngưỡng, nơi đây có sự hiện diện của hầu hết các tín ngưỡng truyền thống của người Việt: Thờ Thành Hoàng làng, tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên trong các gia đình và các dòng họ. Thờ Mẫu,...

Bên cạnh hệ thống tín ngưỡng bản địa đa dạng và phong phú, huyện Gia Lâm còn có sự hiện diện của các tôn giáo lớn: Phật giáo; Công giáo;...

Chính sự phong phú các loại hình tín ngưỡng, tôn giáo như trên đã đáp ứng, thỏa mãn nhu cầu tín ngưỡng của nhân dân địa phương. Hệ thống di sản văn hoá này đã góp phần tạo nên những truyền thống tốt đẹp cho cộng đồng cư dân làng xã, điều chỉnh hành vi đạo đức cho mỗi thành viên của làng và là nơi lưu giữ những tập tục, truyền thống văn hoá lâu đời của dân tộc.

Những biến đổi về văn hóa trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa, đô thị hóa cũng là nhân tố tác động lớn đến sự phát triển và thực trạng của Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm.

Hà Nội nói chung, Gia Lâm nói riêng với vai trò là trung tâm kinh tế - văn hóa – xã hội của cả nước, nơi hội tụ nền văn hóa truyền thống

với bề dày, nhiều giá trị, giàu bản sắc độc đáo. Cùng với sự phát triển của xã hội, trước những tác động của quá trình đô thị hóa, hiện đại hóa đang kéo theo những biến đổi sâu sắc trong nhiều lĩnh vực, trong đó có văn hóa.

2.2. Lịch sử Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm

2.2.1. Giai đoạn du nhập

Dựa vào những cứ liệu có thể cho thấy, Phật giáo đến với vùng đất Gia Lâm cũng nằm trên dòng Phật giáo du nhập vào Việt Nam nói chung bằng hai con đường:

Con đường thứ nhất là do các Tăng sĩ Ấn Độ theo đường biển, hoặc những thương gia Ấn Độ trên các thuyền buôn truyền đến với Việt Nam truyền đạo trong đó có khu vực Gia Lâm, Luy Lâu, với những đặc điểm rất riêng đã hình thành nên trung tâm Phật giáo Luy Lâu, và sau đó từ trung tâm Luy Lâu (nơi Phật giáo đậm đặc nhất lại lan tỏa sang các vùng lân cận, trong đó có vùng đất là Gia Lâm hiện nay).

Còn đường thứ hai: Ngoài con đường du nhập thứ nhất, Phật giáo du nhập vào Việt Nam chủ yếu theo đường bộ; con đường thứ hai là một phần khác theo đường bộ, trong bối cảnh nước ta bị phong kiến phương Bắc đô hộ. Ở giai đoạn từ thế kỷ VI đến thế kỷ X, ở Việt Nam, ảnh hưởng của các nhà truyền giáo Ấn Độ giảm dần, thay vào đó là ảnh hưởng của các nhà truyền giáo Trung Quốc tăng lên. Các phái thiền Trung Quốc lần lượt du nhập vào Việt Nam.

2.2.2. Giai đoạn phát triển của Phật giáo huyện Gia Lâm từ thế kỷ X đến năm 2007

Khi Phật giáo du nhập vào huyện Gia Lâm, Phật giáo nhanh chóng từng bước bám rễ vào trong đời sống người dân. Luận án tìm hiểu về các giai đoạn phát triển của Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm theo tiến trình lịch sử Việt Nam thông qua các ghi chép lịch sử và qua các tư liệu có được từ sự khảo cứu lịch sử các ngôi chùa nổi tiếng, có ý nghĩa với quá trình phát triển của Phật giáo huyện Gia Lâm, và qua các dấu tích về sự hoạt động của các tu sĩ hay sự phát triển các thiền phái, các hoạt động của Phật giáo ở vùng đất Gia Lâm được ghi chép trong lịch sử.

- ***Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm giai đoạn từ thế kỷ X đến XIV (thời kỳ Lý – Trần):***

Sau khi du nhập vào vùng đất này, những thời kỳ sau, Phật giáo ở Gia lâm phát triển khá mạnh mẽ.

Triều đại Nhà Lý và Nhà Trần – hai triều đại phong kiến Việt Nam tồn tại lâu dài nhất trong lịch sử dân tộc, cũng là những triều đại làm cho nước Đại Việt cường thịnh nhất trong lịch sử nước nhà, cũng là thời kỳ Phật giáo hưng thịnh nhất.

- Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm giai đoạn từ thế kỷ XV đến nửa đầu thế kỷ XIX (Từ thời Hậu Lê đến thời Nguyễn)

Để thấy rõ hơn bức tranh Phật giáo thời Lê – Mạc, nghiên cứu sẽ phác họa lại thông qua các cứ liệu lịch sử được ghi chép và căn cứ vào lịch sử các ngôi chùa tại vùng đất này. Có thể nói tính về mặt số lượng, các ngôi chùa của huyện Gia Lâm được xây dựng nhiều nhất ở thời kỳ Lê - Mạc.

- Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm giai đoạn nửa cuối thế kỷ XIX đến năm 1975.

Đây là giai đoạn đất nước kháng chiến giành độc lập cho dân tộc. Trong thời kỳ kháng chiến, trên địa bàn huyện Gia Lâm không ít những di tích lịch sử đình chùa từng là nơi lưu trú, nuôi dưỡng cán bộ Việt Minh.

- Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm giai đoạn sau năm 1975.

Sau đại thắng Mùa Xuân 1975, đất nước hoàn toàn thống nhất, mở ra trang sử mới của dân tộc. Trong không khí đó, Phật giáo Việt Nam cũng có nhiều điều kiện thuận lợi để phát triển. Với bề dày truyền thống lịch sử lâu đời, Phật giáo Gia Lâm không ngừng vươn lên, phát triển và thể hiện được vị thế của mình.

Đến năm 2007, với việc quyết định thành lập Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam cấp quận/huyện/thị xã/ thành phố trực thuộc, Trưởng Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam đã ký quyết định thành lập Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm – đánh dấu mốc ra đời của Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm. Nhiều chùa trong huyện được trùng tu, sửa chữa và xây dựng, số lượng tín đồ Phật tử không ngừng tăng lên.

Tiểu kết chương 2

Gia Lâm là vùng đất cửa ngõ thủ đô, có truyền thống văn hóa lâu đời, giàu bản sắc, nằm trong ngã ba giao lưu giữa văn hóa Kinh Bắc và

văn hóa Thăng Long. Gia Lâm có nhiều điều kiện để phát triển về mọi mặt kinh tế, xã hội, văn hóa,... đây chính là những tiền đề, cơ sở cho sự du nhập và phát triển tín ngưỡng, tôn giáo nói chung, Phật giáo nói riêng.

Phật giáo có duyên hội ngộ với vùng đất Gia Lâm từ rất sớm, từ những bước đường của buổi đầu du nhập Phật giáo vào Việt Nam. Trước thế kỷ X được coi là giai đoạn du nhập của Phật giáo vào vùng đất Gia Lâm. Dấu ấn sự du nhập Phật giáo vào huyện Gia Lâm còn lưu lại và được chứng minh qua những cứ liệu lịch sử, qua những di tích cơ sở thờ tự trong vùng. Phương thức du nhập của Phật giáo huyện Gia Lâm bằng hai con đường: đường thủy và đường bộ gắn với vai trò các Tăng sĩ Ấn Độ và Trung Hoa, ngoài ra còn thông qua con đường lan tỏa từ trung tâm Phật giáo Luy Lâu ra các vùng xung quanh.

Các giai đoạn lịch sử Phật giáo huyện Gia Lâm gắn liền với những bước đường lịch sử Phật giáo Việt Nam: Phát triển rực rỡ thời kỳ Lý – Trần phát triển rực rỡ gắn với tên tuổi của các vua quan, các nhân vật nổi tiếng trong triều đình nhà Lý, nhà Trần, tên tuổi các vị thiền sư,... Những giai đoạn sau, Phật giáo dân gian phát triển mạnh mẽ.

Sau năm 1975, đất nước thống nhất, với sự kiện thành lập Giáo hội Phật giáo Việt Nam, mở ra một bước đường mới của Phật giáo huyện Gia Lâm. Là một thành viên của Phật giáo Việt Nam Thành phố Hà Nội, tiếp nối truyền thống Phật giáo thủ đô ngàn năm văn hiến. Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm đã, đang, sẽ dốc sức phục vụ sự nghiệp Phật pháp, đưa Phật giáo Gia Lâm phát triển cùng với sự phát triển của thời đại nhưng vẫn giữ được bản sắc văn hóa truyền thống quý báu của Phật giáo Việt Nam.

Chương 3.
THỰC TRẠNG PHẬT GIÁO VIỆT NAM HUYỆN GIA LÂM
HIỆN NAY
(Từ năm 2007 đến nay)

Nghiên cứu về thực trạng Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm, luận án chỉ ra thực trạng của Phật giáo huyện Gia Lâm ở ba khía cạnh: thực trạng tổ chức; thực trạng hoạt động và thực trạng các cơ sở thờ tự.

3.1. Thực trạng tổ chức của Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm

3.1.1. Cơ cấu tổ chức hành chính của Phật giáo huyện Gia Lâm

Để tham gia công tác trong Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam cấp huyện, người được suy cử cần đáp ứng các tiêu chuẩn, điều kiện cụ thể theo quy định chung của Giáo hội Phật giáo Việt Nam

Để tăng cường hiệu quả của các hoạt động quản lý của Ban Trị sự, Tổ chức Phật giáo của huyện đã được chia làm 3 khu: Bắc Đuống, Nam Đuống, Cụm Trung tâm và phân công cho các thành viên Ban Trị sự phụ trách từng khu.

3.1.2. Sinh hoạt sơn môn hệ phái của Phật giáo huyện Gia Lâm

Ở vùng đất Gia Lâm hiện nay, cũng như nhiều địa phương khác, Phật giáo cũng đa dạng về sơn môn, hệ phái. Tuy nhiên các ngôi chùa ở đây chủ yếu là tu thiền, dấu ấn các thiền phái lớn trên mảnh đất này cũng hiện diện khá rõ nét, điển hình như dấu ấn của thiền phái Lâm Tế.

3.2. Thực trạng hoạt động của Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm

3.2.1. Thực trạng hoạt động Phật sự

Các hoạt động Phật sự của Phật giáo huyện Gia Lâm hiện nay diễn ra sôi nổi, phong phú, đa dạng

Như đã phân tích ở trên, Gia Lâm là vùng đất có lịch sử Phật giáo lâu đời, với hệ thống gần 100 ngôi chùa trên toàn tỉnh. Với truyền thống lâu đời đã tạo nên nền tảng vững chắc để Phật giáo huyện Gia Lâm phát triển trên các chặng đường hiện tại. Hiện nay, các hoạt động Phật sự của Phật giáo huyện Gia Lâm hiện nay diễn ra sôi nổi, phong phú và đa dạng.

Các hoạt động Phật sự của Phật giáo huyện Gia Lâm hiện nay có nhiều đổi mới nhằm đáp ứng nhu cầu của thực tiễn

Với sự đa dạng, phong phú của các hoạt động, với sự nỗ lực đổi mới các hoạt động đáp ứng nhu cầu của thực tiễn, các hoạt động Phật sự của Phật giáo huyện Gia Lâm, cụ thể là dưới sự dẫn dắt của Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm, sự thực hiện của các Tăng Ni trên địa bàn huyện đã đáp ứng nhu cầu tâm linh của cộng đồng tín đồ Phật tử.

Đối với cộng đồng Phật tử thì như vậy, còn đối với người dân huyện Gia Lâm nói chung thì các hoạt động Phật sự của Phật giáo huyện Gia Lâm đã góp phần làm phong phú thêm đời sống tinh thần của người dân nơi đây.

3.2.2. Thực trạng hoạt động xã hội

Các hoạt động xã hội của Phật giáo huyện Gia Lâm hiện nay được chú trọng và diễn ra đa dạng, phong phú với nhiều loại hình hoạt động

Với tinh thần từ bi hỷ xả của Phật giáo, tiếp nối truyền thống của Phật giáo Việt Nam, Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm luôn coi trọng hoạt động công tác xã hội và coi đây là hoạt động trọng tâm của mình, nó là những phương pháp để thực hiện giáo lý của Nhà Phật, đưa Phật giáo đến nhập thế và khẳng định giá trị của Phật giáo trong đời sống con người. Hoạt động xã hội của Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm diễn ra dưới nhiều hình thức đa dạng và phong phú.

Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm luôn hướng dẫn các ban trực thuộc tích cực hưởng ứng các phong trào phát động của chính quyền địa phương nhằm góp phần xây dựng, phát triển huyện, thực hiện mục tiêu của Đảng, Nhà nước là "Dân giàu nước mạnh, xã hội công bằng dân chủ văn minh".

Các hoạt động xã hội của Phật giáo huyện Gia Lâm đã có những đóng góp không nhỏ vào công cuộc xây dựng và phát triển của huyện Gia Lâm giai đoạn hiện nay

Phát huy truyền thống yêu nước, đồng hành cùng dân tộc của Phật giáo Việt Nam luôn thân thiết, gắn bó với nhân dân, xã hội, đất nước với phương châm: “Phụng sự chúng sinh là cúng dường Chư Phật, trang nghiêm thế gian là trang nghiêm Tịnh Độ”.

3.3. Thực trạng về cơ sở thờ tự của Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm

3.3.1. Thực trạng về kiến trúc và Phật điện

Khi nghiên cứu về một số đặc điểm của Phật giáo Việt Nam trong hệ thống tôn giáo ở Việt Nam: Thứ nhất: Phật giáo du nhập vào Việt Nam từ rất sớm bằng con đường giao lưu thương mại hòa bình; Thứ hai: Phật giáo là tôn giáo có sự ảnh hưởng lớn đến lịch sử dựng nước và giữ nước của dân tộc; Thứ ba là Phật giáo có ảnh hưởng mạnh mẽ đến quá trình hình thành các tôn giáo nội sinh ở Việt Nam. Những đặc điểm trên thể hiện rất rõ vai trò, vị thế của Phật giáo ở Việt Nam, là một tôn giáo có lịch sử lâu đời và có sức ảnh hưởng sâu rộng đến các lĩnh vực khác nhau của đời sống xã hội. Ở một khía cạnh khác, nhà nghiên cứu văn hóa Trần Ngọc Thêm cho rằng: Phật giáo Việt Nam có các đặc trưng cơ bản:

+ Mang tính tổng hợp.

+ Đặc trưng nổi bật thứ hai của Phật giáo Việt Nam là khuynh hướng thiên về nữ tính, thể hiện rõ nét đặc trưng của văn hóa nông nghiệp. Các vị Phật của Việt Nam xuất hiện rất nhiều các vị Phật nữ, rất nhiều chùa chiền mang tên các bà,..

+ Đặc trưng nổi bật thứ ba là sự linh hoạt, linh hoạt theo nhu cầu, theo đặc điểm văn hóa của mình,..

Nằm trong vùng đồng bằng sông Hồng, cái nôi văn hóa của người Việt, Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm thể hiện rất rõ nét các đặc điểm trên. Điều đó thể hiện rõ nét trong hệ thống kiến trúc, thờ tự tại các cơ sở thờ tự Phật giáo trên địa bàn huyện.

3.3.2. Thực trạng về việc bảo tồn kiến trúc, Phật điện

Như đã phân tích ở chương 2, trong thời gian vừa qua, các cấp chính quyền huyện Gia Lâm đã rất quan tâm, chú trọng đến công tác bảo tồn các di sản văn hóa vật thể và phi vật thể trên địa bàn huyện Gia Lâm, trong đó có các di sản Phật giáo. Điều đó được thể hiện bằng nhiều chương trình, hoạt động.

Với những nỗ lực trên đây, các di sản tại huyện Gia Lâm (vật thể và phi vật thể) đã được trùng tu, tôn tạo, gìn giữ khá nhiều. Nhưng với những tác động của các yếu tố khách quan, chủ quan khác nhau, rất nhiều các di sản, trong đó có các di sản Phật giáo ở huyện Gia Lâm đang trong tình trạng bị mai một, xuống cấp, đặc biệt là các ngôi chùa cổ có giá trị lớn. Ví như chùa Kiến Sơ.

Tiểu kết chương 3.

Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm ngày nay vẫn nối tiếp truyền thống của Phật giáo Việt Nam và truyền thống của Phật giáo huyện Gia Lâm các thời kỳ trước, đó là truyền thống “hộ quốc an dân”, luôn đồng hành cùng nhân dân trong huyện trong mọi hoạt động, để cùng nhân dân xây dựng huyện Gia Lâm ngày càng phát triển, giàu đẹp, văn minh, hướng đến hoàn thành các mục tiêu của huyện trong các giai đoạn phát triển ngắn hạn, dài hạn.

Về cơ cấu tổ chức, Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm được phát triển, trưởng thành từ Ban Đại diện Phật giáo huyện Gia Lâm. Từ khi được thành lập đến nay, Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm đã không ngừng hoàn thiện về mặt cơ cấu tổ chức, nâng cao hiệu quả hoạt động, xứng đáng là cơ quan đại diện cho Phật giáo huyện Gia Lâm về mọi mặt.

Về hoạt động, với những đặc trưng rất riêng về lịch sử, về các điều kiện kinh tế xã hội nên các hoạt động của Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm thời gian qua cũng rất đa dạng sôi nổi. Điều đó được thể hiện, một mặt Phật giáo đã đáp ứng được nhu cầu tâm linh của một bộ phận không nhỏ người dân huyện Gia Lâm là tín đồ Phật giáo, làm phong phú, đa dạng thêm đời sống tinh thần của người dân của người dân huyện Gia Lâm nói chung. Mặt khác, với các hoạt động xã hội sôi nổi của mình đã góp phần không nhỏ vào sự nghiệp xây dựng và phát triển huyện Gia Lâm trong bối cảnh mới.

Với đặc trưng của vùng đất có lịch sử lâu đời, có truyền thống, Phật giáo du nhập từ rất sớm nên ở huyện Gia Lâm có hệ thống các cơ sở thờ tự đa dạng và phong phú, các cơ sở thờ tự nơi đây vẫn lưu giữ được nhiều giá trị truyền thống phản ánh những bước đường lịch sử của Phật giáo huyện Gia Lâm. Bên cạnh đó do nhiều yếu tố chủ quan và khách quan, nhiều công trình cơ sở thờ tự Phật giáo ở huyện Gia Lâm đang đứng trước nguy cơ bị mai một, xuống cấp. Trong thời gian qua, huyện Gia Lâm đã rất nỗ lực trong công tác bảo tồn các giá trị truyền thống, các di tích lịch sử và đạt được nhiều kết quả đáng ghi nhận. Tuy nhiên vẫn còn một số di tích xuống cấp đang cần phục hồi.

Chương 4:

ĐẶC ĐIỂM, NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA, VÀ MỘT SỐ KIẾN NGHỊ NHẪM PHÁT HUY NGUỒN LỰC CỦA PHẬT GIÁO VIỆT NAM HUYỆN GIA LÂM TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY

4.1. Đặc điểm Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm

4.1.1. Phật giáo huyện Gia Lâm gắn với buổi đầu truyền giáo

Phật giáo huyện Gia Lâm có lịch sử lâu đời do gắn liền với quá trình du nhập Phật giáo vào Việt Nam, những bước chân đầu tiên Phật giáo đến với Việt Nam cũng để lại dấu ấn với vùng đất này. Và hơn nữa, do rất gần với trung tâm Phật giáo Luy Lâu – trung tâm Phật giáo lớn của nước ta ở thời kỳ những thế kỷ đầu Công Nguyên nên việc tiếp xúc với Phật giáo thông qua con đường lan tỏa từ vùng trung tâm ra ngoại vi là điều rất dễ giải thích.

4.1.2. Phật giáo huyện Gia Lâm hỗn dung sâu rộng với tín ngưỡng dân gian bản địa

Phật giáo huyện Gia Lâm có biểu hiện rõ về sự hỗn dung giữa Phật giáo và tín ngưỡng dân gian Việt Nam.

4.1.3. Phật giáo huyện Gia Lâm có số lượng tín đồ đông đảo

Phật giáo huyện Gia Lâm có lịch sử gắn liền với lịch sử hình thành làng xã nên lượng tín đồ Phật tử rất đông. Theo báo cáo tại Đại hội Phật giáo huyện Gia Lâm lần thứ IX, nhiệm kỳ 2021 – 2026, Các chùa, tự viện có tăng ni trụ trì có khoảng 7.000 Phật tử thường xuyên đến sinh hoạt tín ngưỡng tôn giáo vào các ngày mùng 1, ngày rằm, các ngày lễ Tết trong năm...

Số lượng tín đồ tại các chùa ở Huyện Gia Lâm đông và đa dạng về thành phần, lứa tuổi. Ở các chùa các khu vực trung tâm huyện, nơi các hoạt động kinh tế buôn bán sầm uất thì số lượng tín đồ là phụ nữ trung tuổi, nghề nghiệp là các tiểu thương, buôn bán chiếm nhiều nhất.

Các khu vực các làng cổ thì số lượng tín đồ là phụ nữ, đặc biệt là phụ nữ lớn tuổi chiếm phần nhiều.

4.1.4. Phật giáo huyện Gia Lâm kết hợp giữa truyền thống và hiện đại

Điều đó được thể hiện thông qua sự đổi mới, thích nghi của Phật giáo với bối cảnh mới:

+ Sử dụng các phương tiện khoa học – kỹ thuật công nghệ vào trong sinh hoạt tôn giáo.

+ Hiện đại hóa tôn giáo thể hiện đại trong quan niệm, lối sống và trong cách ... thể hiện niềm tin của các tín đồ.

4.2. Một số vấn đề đặt ra đối với Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm

4.2.1. Phật giáo huyện Gia Lâm với vấn đề kiện toàn cơ cấu tổ chức, nâng cao hiệu quả hoạt động

Thứ nhất, vấn đề công tác tổ chức hành chính đạo:

Một số thành viên trong Ban trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm chưa được đào tạo bài bản về kỹ năng quản lý, tổ chức; Còn tồn tại sự chông chéo trong việc phân công công việc, nhiệm vụ của từng vị trí; một số Tăng, Ni còn thụ động, thiếu tích cực và tự giác nên chưa phát huy được hết tinh thần trách nhiệm, chưa thật nghiêm túc thực hiện trách nhiệm là thành viên của Giáo hội, như chưa tham gia đầy đủ các dịp lớn: Đại lễ Phật đản, Đại hội Phật giáo huyện các nhiệm kỳ...

Thứ hai, về kế hoạch hoạt động:

Một số kế hoạch hoạt động của Ban trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm được xây dựng còn chưa cụ thể, chi tiết, nên một số công việc còn mang tính thụ động.

4.2.2. Phật giáo huyện Gia Lâm với vấn đề khoa học công nghệ 4.0 hiện nay

Trước sự bùng nổ về khoa học kỹ thuật trong thời đại mới; quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa diễn ra mạnh mẽ hiện nay, các sự kiện quốc tế ngày càng mở rộng, đặt ra cho Phật giáo Việt Nam nói chung, Phật giáo huyện Gia Lâm nói riêng những thách thức không nhỏ.

4.2.3. Phật giáo huyện Gia Lâm với vấn đề đề phục chế, gìn giữ giá trị truyền thống.

Nhiệm vụ khó khăn đặt ra đối với Phật giáo huyện Gia Lâm hiện nay là làm sao vẫn gìn giữ, phát huy được những giá trị truyền thống của Phật giáo mà vẫn hiện đại mình để thích nghi với thời đại, giải quyết được những vấn đề của cuộc sống hiện đại, những vấn đề hệ lụy của kinh tế thị trường mà không bị tâm thương hóa.

4.3. Một số khuyến nghị nhằm phát huy nguồn lực của Phật giáo huyện Gia Lâm trong bối cảnh hiện nay

4.3.1. Khuyến nghị đối với Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm

Thứ nhất, cần xây dựng đội ngũ Tăng, Ni làm công tác trong Ban trị sự Phật giáo huyện Gia Lâm đủ về số lượng và đảm bảo chất lượng

Thứ hai, cần điều chỉnh công tác Phật sự, công tác xã hội và tín ngưỡng hài hòa

Những khuyến nghị nhằm nâng cao chất lượng đội ngũ nhân sự

Ban trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm cần quan tâm đến vấn đề phát triển nhân sự cả về mặt số lượng và chất lượng trong đó đặc biệt chú ý đến vấn đề chất lượng.

Cần tăng cường đoàn kết nhất trí trong nội bộ, thực hiện đúng những quy định của Hiến chương Giáo hội Phật giáo Việt Nam và thực hiện tốt theo sự lãnh đạo, chỉ đạo của thành hội Phật giáo Hà Nội

Ban trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm cần tăng cường mở rộng hơn nữa sự giao lưu, hợp tác

Ban trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm cần tăng cường sự liên kết chặt chẽ, mở rộng hơn nữa sự giao lưu, hợp tác với Ban trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam với Ban trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam các quận/huyện khác để trao đổi kinh nghiệm, nâng cao hiệu quả hoạt động.

Ban trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm cần tăng cường mối quan hệ với các cấp chính quyền

Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm cần khẳng định, phát huy vai trò lãnh đạo, ứng dụng nhuần nhuyễn giới luật Phật chế và pháp luật Nhà nước.

4.3.2. Khuyến nghị đối với các Tăng Ni Phật giáo huyện Gia Lâm.

+ Các Tăng, Ni Phật giáo huyện Gia Lâm cần ý thức được vai trò, trách nhiệm của mình

+ Các Tăng, Ni Phật giáo huyện Gia Lâm cần không ngừng chủ động rèn luyện, tu dưỡng đạo đức, không ngừng học tập kiến thức Phật học để thực sự xứng đáng là người đệ tử Phật:

+ Các Tăng, Ni Phật giáo cần học tập không ngừng không chỉ các kiến thức Phật học mà cần chủ động mở rộng các kiến thức thế

học, kiến thức xã hội, trang bị cho mình những kỹ năng cần thiết để hội nhập với đời sống hiện đại.

+ Các Tăng, Ni của Phật giáo huyện Gia Lâm cần tăng cường hơn nữa các hoạt động hướng dẫn tín đồ Phật tử đến các chùa về những giá trị tốt đẹp của Phật giáo và khả năng ứng dụng của các giá trị đó trong bối cảnh xã hội hiện nay.

4.3.3. Khuyến nghị với các cấp chính quyền địa phương

Các cấp chính quyền quản lý huyện Gia Lâm, đặc biệt là cơ quan có liên quan trực tiếp đến công tác quản lý tôn giáo cần có những chính sách cụ thể phù hợp nhằm phát huy vai trò, nguồn lực của các tôn giáo nói chung, Phật giáo nói riêng vào công cuộc xây dựng và phát triển huyện Gia Lâm trong giai đoạn hiện nay và thời gian tới. Một số khuyến nghị cụ thể được đưa ra:

+ Các cấp chính quyền huyện Gia Lâm cần tăng cường hơn nữa các biện pháp nhằm nâng cao hiệu quả công tác tôn giáo (trong đó có Phật giáo) trong tình hình mới.

+ Các cấp chính quyền huyện Gia Lâm cần tăng cường hơn nữa các biện pháp nhằm bảo tồn, gìn giữ các di sản tín ngưỡng, tôn giáo nói chung, Phật giáo nói riêng, phát huy di sản gắn với phát triển du lịch.

+ Các cấp chính quyền huyện Gia Lâm cần có những biện pháp cụ thể nhằm phát huy hơn nữa các giá trị văn hóa phi vật thể của Phật giáo trên địa bàn huyện.

Tiểu kết chương 4.

Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm ngoài những đặc điểm chung của Phật giáo Việt Nam, của Phật giáo Thủ Đô thì đã thể hiện được những đặc điểm rất riêng của mình. Những đặc trưng đó tạo nên nét đặc sắc của Phật giáo ở vùng đất giàu truyền thống đang trong quá trình chuyển mình mạnh mẽ.

Bên cạnh những thành tựu đạt được thì còn một số vấn đề đặt ra đối với các mặt của Phật giáo huyện Gia Lâm. Để hạn chế những vấn đề tồn tại đó và nhằm phát huy vai trò, nguồn lực của Phật giáo đối với công cuộc phát triển của huyện Gia Lâm cần sự nỗ lực chung tay từ nhiều phía: Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm; tập thể Tăng, Ni Phật giáo huyện Gia Lâm; cùng với sự tạo điều kiện ủng hộ của các cấp chính quyền huyện.

KẾT LUẬN

Lịch sử hơn hai nghìn năm hiện diện trên đất nước Việt Nam, Phật giáo đã trở thành một tôn giáo lớn của dân tộc. Với truyền thống “Hộ quốc An dân”, Phật giáo luôn đồng hành cùng dân tộc Việt Nam trong suốt các thời kỳ lịch sử, hòa quyện không thể tách rời, như nước với sữa, và Phật giáo đã trở thành một nét đẹp văn hóa, đạo đức trong lịch sử dân tộc Việt Nam.

Gia Lâm là một phần của mảnh đất Thủ đô ngàn năm văn hiến, Phật giáo huyện Gia Lâm có một bề dày lịch sử gắn với nhiều sự kiện lớn của Phật giáo Việt Nam. Dựa trên những cứ liệu lịch sử, thực tiễn những dấu tích của các ngôi của huyện Gia Lâm có thể khẳng định Phật giáo huyện Gia Lâm đã có bề dày lịch sử gắn với quá trình hình thành, phát triển của vùng đất này. Những bước chân của Phật giáo của mỗi thời kỳ cho thấy Phật giáo đã đồng hành, gắn bó cùng các thế hệ người dân Gia Lâm và đã trở thành một phần không thể thiếu của lịch sử, văn hóa của vùng đất giàu truyền thống.

Phật giáo huyện Gia Lâm bên cạnh những nét chung đã trở thành truyền thống của Phật giáo Thủ đô, thì cũng có những đặc điểm, nét đặc trưng riêng của Phật giáo một huyện ngoại thành đang trong quá trình chuyển đổi mạnh mẽ. Những đặc điểm đó thể hiện: Phật giáo huyện Gia Lâm gắn với buổi đầu truyền giáo; hỗn dung sâu rộng với tín ngưỡng dân gian bản địa; có số lượng tín đồ đông đảo; kết hợp giữa truyền thống và hiện đại; là một nguồn lực phát triển của huyện Gia Lâm.

Hiện nay, Phật giáo huyện Gia Lâm đang trong quá trình tiếp tục hoàn thiện và phát triển: Về mặt tổ chức hành chính của Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm: Ban trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm là một đơn vị tổ chức thành viên, chịu sự quản lý trực tiếp của Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam thành phố Hà Nội, với chức năng, nhiệm vụ và quyền hạn của một ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam cấp huyện, trong những năm qua đã luôn nỗ lực, cố gắng hết mình vì Phật giáo Gia Lâm nói riêng, Phật giáo Hà Nội nói chung, góp phần vào sự phát triển của Phật giáo Việt Nam. Với những nỗ lực không ngừng của Ban Trị sự Phật giáo huyện, công tác Phật sự của huyện Gia Lâm đã đạt được những thành tựu đáng ghi nhận về nhiều mặt: Về mặt cơ cấu, Ban Trị sự không ngừng hoàn thiện, nâng cao chất lượng, trình độ hoạt động Phật sự thể hiện trọn vẹn nguyên tắc thống nhất, tập trung, dân chủ, đặt lợi ích của dân tộc, Giáo hội lên trên lợi ích cá nhân, sơn môn hệ phái.

Về hoạt động, trên tinh thần “Hộ quốc an dân” và tinh thần yêu nước từ ngàn đời, các thế hệ Tăng Ni, Phật tử trong toàn huyện nối tiếp truyền thống Phật giáo Gia Lâm, một lòng một dạ tin tưởng vào sự lãnh đạo của Đảng, Nhà nước, tích cực tham gia vào các hoạt động xã hội, đồng hành cùng dân tộc, xứng đáng với tinh thần “Hộ quốc an dân” của Phật giáo Việt Nam. Trong những năm qua những hoạt động Phật sự và hoạt động xã hội của Phật giáo huyện Gia Lâm đã đạt được nhiều thành tựu đáng ghi nhận. Phật giáo đã thực sự trở thành một phần không thể thiếu của một bộ phận không nhỏ người dân huyện Gia Lâm. Những ngôi chùa trong các làng xã, khu phố đã trở thành nơi sinh hoạt văn hóa, tâm linh của người dân. Ngày nay, các hoạt động của Phật giáo huyện Gia Lâm ngày càng đa dạng và phong phú, có nhiều nét đổi mới để đáp ứng nhu cầu tín ngưỡng tâm linh của nhân dân và đóng góp thiết thực hơn nữa vào các lĩnh vực của đời sống người dân huyện Gia Lâm.

Những thành tựu đó đã đóng góp không nhỏ cho sự phát triển kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội, xây dựng quê hương Gia Lâm ngày càng giàu đẹp, dân chủ, văn minh. Phật giáo khẳng định vai trò là một nguồn lực của sự phát triển của huyện Gia Lâm. Tuy nhiên cũng cần nhìn nhận khách quan rằng bên cạnh những thành tựu đạt được, do nhiều điều kiện khách quan, chủ quan nên còn nhiều vấn đề đặt ra đối với Phật giáo huyện Gia Lâm, đặc biệt trong bối cảnh hiện nay. Để giải quyết các vấn đề đó cần sự chung tay, nỗ lực từ nhiều phía có liên quan nhằm phát huy những thành tựu đạt được, khắc phục những vấn đề tồn tại, hướng đến phát huy hơn nữa vai trò Phật giáo trong bối cảnh hiện nay, cùng nhân dân thực hiện tốt các chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, đóng góp, xây dựng quê hương Gia Lâm ngày càng giàu đẹp, dân chủ, văn minh./.

DANH MỤC CÔNG TRÌNH KHOA HỌC CỦA TÁC GIẢ LIÊN QUAN ĐỀ LUẬN ÁN

1. Lê Ngọc Quang (2019), “Một số hoạt động của Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm hiện nay”, Tạp chí Công tác tôn giáo (155), tr.39-41,45.
2. Ле Нгок Куанг (Тхеро Тхить Тхан Кюи) (2021), “Роль и структура узедной буддийской администрации Зялам в развитии Буддизма во Вьетнаме”, ГУМАНИТАРНЫЕ,СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ОБЩЕСТВЕННЫЕ НАУКИ (6), PP. 40 – 43.
3. Ле Нгок Куанг (Тхеро Тхить Тхан Кюи) (2021), “Буддийские последователи во Вьетнаме: теоретический анализ точного подсчёта”, Миссия Конфессий (53), pp. 397 – 403.
4. Lê Ngọc Quang (2021), “Phương pháp lịch sử trong nghiên cứu tôn giáo: Trường hợp Nghiên cứu Phật giáo huyện Gia Lâm”, Kỷ yếu Hội thảo Một số vấn đề về nghiên cứu và đào tạo ngành Tôn giáo học tại trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn Hà Nội; ở Việt Nam và trên thế giới hiện nay, tr.144-155.
5. Lê Ngọc Quang (2021), “Lịch sử du nhập của Phật giáo huyện Gia Lâm”, Tạp chí Công tác tôn giáo (184), tr36-38.
6. Lê Ngọc Quang (2022), “Hoạt động của Phật giáo Việt Nam huyện Gia Lâm hiện nay (Nghiên cứu trường hợp chùa Đào Xuyên)”, *Tạp chí Khoa học Xã hội và Nhân văn* (4), tr.524-536.